

Аннотация

Чанышев Р. И. Информация о персональных данных работника и ее защита. — Статья.

В статье раскрывается понятие и признаки персональных данных работников. Исследуются способы защиты персональных данных работников. Вносятся предложения относительно законодательного закрепления института персональных данных работников в проект Трудового кодекса Украины.

Ключевые слова: информации о персональных данных работников, защита персональных данных работников.

Summary

Chanyshev R. I. Information about Personal Dates of Employee and Its Protection. — Article.

The definition and features of personal data of employees is given. Methods of defense of personal data of employees are investigated. Specific proposals and recommendations on the improvement of legal regulation of institute of personal data of employees in the draft of Labour Code of Ukraine are provided.

Keywords: information about personal data of employees, defense of personal data of employees.

УДК 349.243:331.4:331.07(100)

С. М. Волошина

АКТИ МОП ПРО БЕЗПЕКУ І ГІГІЄНУ ПРАЦІ ТА ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ

Міжнародна організація праці бере активну участь у вирішенні однієї з найважливіших проблем ХХІ століття — забезпеченні сприятливих умов праці, безпеки та гігієни праці, подоланні ВІЛ/СНІДу у сфері праці й інших елементів і факторів, що впливають на працівників. Діяльність у даній сфері спрямована на вирішення завдань збереження життя та здоров'я працівників у процесі трудової діяльності, вона включає правові, соціально-економічні, організаційно-технічні, санітарно-гігієнічні, лікувально-профілактичні, реабілітаційні та інші заходи.

Значні економічні втрати і негативний вплив на здоров'я працівників від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, великих промислових аварій викликають стурбованість громадськості на національному і міжнародному рівнях. За оцінками МОП, щорічно у світі від нещасних випадків і захворювань, пов'язаних з трудовою діяльністю, гине біля 2,2 млн працівників. Майже 6 тис. працівників гинуть на робочих місцях кожний день — це один смертельний випадок кожні 15 секунд. Загальна кількість нещасних випадків на виробництві досягає 270 млн на рік. Захворюваннями, пов'язаними з трудовою діяльністю, страждають біля 160 млн людей. В останні роки, незважаючи на досягнення науково-технічного прогресу, зазначені цифри не тільки не скорочуються, а й продовжують поступово збільшуватися [1].

Безпека і гігієна праці були у центрі уваги МОП з часів її створення і залишаються основоположною вимогою у досягненні цілей Програми гідної

праці. У конвенціях та рекомендаціях МОП міститься основний масив міжнародних трудових норм про безпеку і гігієну праці.

Метою даної статті є характеристика міжнародних трудових норм, що містяться в актах МОП про безпеку і гігієну праці, та визначення відповідності актів національного законодавства актам МОП у даній сфері.

Численні акти МОП щодо безпеки і гігієни праці можна згрупувати таким чином:

- принципи національної державної політики у сфері безпеки і гігієни праці (Конвенція № 155 про безпеку та гігієну праці та виробниче середовище 1981 р., не ратифікована Україною, і Рекомендація № 164) [2];

- створення на підприємствах служб гігієни праці (Конвенція № 161 про служби гігієни праці 1985 р., не ратифікована Україною, і Рекомендація № 171) [3];

- загальні та галузеві правила з техніки безпеки і спеціальні технічні правила обладнання верстатів і машин захисними пристроями (Конвенція № 119 про забезпечення машин захисними пристроями 1963 р., ратифікована Україною 4 лютого 1970 р., та Рекомендація № 118) [4];

- правила з гігієни праці (повітря, шум, вібрація), забезпечення гігієни праці при використанні на виробництві хімічних речовин (Конвенція № 148 про захист працівників від професійного ризику, спричиненого забрудненням повітря, шумом та вібрацією на робочих місцях 1977 р., Конвенція № 170 про безпеку в застосуванні хімічних речовин на виробництві 1990 р., не ратифікована Україною, Рекомендації № 156, 177) [5]; галузеві правила з гігієни праці у промисловості, торгівлі, в установах, на морському транспорті (Конвенція № 120 про гігієну в торгівлі та установах 1964 р., не ратифікована Україною, Рекомендація № 120) [6]; санітарно-гігієнічні правила, що захищають працівників від виробничих шкідливостей у вигляді небезпечних токсичних речовин: бензолу, азбесту, білого фосфору, канцерогенних речовин, свинцевих білил, радіації, спір сибірської язви. З цих питань МОП прийнято понад 10 конвенцій;

- заходи із попередження нещасних випадків на виробництві (Конвенція № 174 про запобігання великим промисловим аваріям 1993 р., не ратифікована Україною, і Рекомендація № 181) [7];

- міжнародні стандарти з перенесення та пересування ваги (Конвенція № 127 про максимальний вантаж, допустимий для перенесення одним працівником 1967 р., не ратифікована Україною, і Рекомендація № 128) [8];

- медичний огляд працівників, зайнятих на особливо шкідливих роботах (Рекомендація № 97);

- інспекція праці у промисловості, торгівлі, сільському господарстві, у будівництві, на транспорті, у гірничодобувній промисловості (Конвенція № 81 про інспекцію праці у промисловості й торгівлі 1947 р., ратифікована Україною 8 вересня 2004 р., Протокол 1995 р. до Конвенції № 81, не ратифікований Україною, Конвенція № 129 про інспекцію праці в сільському господарстві 1969 р., ратифікована Україною 8 вересня 2004 р., Рекомендації № 81 щодо інспекції праці, № 82 щодо інспекції праці на гірничопромислових і транспортних підприємствах, № 133 щодо інспекції праці в сільському господарстві) [9].

Однією з ключових конвенцій МОП у сфері безпеки і гігієни праці є Конвенція № 155 про безпеку та гігієну праці та виробниче середовище 1981 р. Конвенція № 155 зобов'язує кожного члена Організації відповідно до національних умов і практики та після консультацій з найбільш представницькими організаціями роботодавців і працівників розробляти, здійснювати та періодично переглядати узгоджену національну політику в галузі безпеки праці, гігієни праці й виробничого середовища. Мета такої політики — запобігти нещасним випадкам і ушкодженню здоров'я, що виникають внаслідок роботи, в ході її або пов'язані з нею, зводячи до мінімуму, наскільки це обґрунтовано й практично здійсненне, причини небезпек, властивих виробничому середовищу.

Під час проведення політики, передбаченої даною Конвенцією, беруться до уваги, тією мірою, якщо вони справляють вплив на безпеку і гігієну праці та виробниче середовище, такі основні сфери діяльності: а) розроблення, випробування, вибір, заміна, монтаж, розміщення, використання та обслуговування матеріальних елементів праці (робочих місць, виробничого середовища, інструментів, механізмів та обладнання, хімічних, фізичних і біологічних речовин та агентів, трудових процесів); б) зв'язок між матеріальними елементами праці й особами, які виконують роботу або контролюють її, а також пристосування механізмів, обладнання, робочого часу, організації праці й трудових процесів до фізичних і психічних властивостей працівників; в) професійна підготовка, зокрема неодмінна подальша підготовка, кваліфікація і стимулювання осіб, зайнятих так чи інакше забезпеченням відповідного рівня безпеки і гігієни праці; г) зв'язок і співробітництво на рівні робочої групи та підприємства і на будь-якому іншому відповідному рівні до національного рівня включно; е) захист працівників та їхніх представників від дисциплінарних заходів внаслідок ужитих ними належним чином дій відповідно до політики, зазначеної в ст. 4 цієї Конвенції (ст. 5).

Законом України «Про ратифікацію Конвенції Міжнародної організації праці № 81 1947 року про інспекцію праці у промисловості й торгівлі» від 8 вересня 2004 р. Україна ратифікувала Конвенцію № 81, що містить міжнародні стандарти щодо інспекції праці. Конвенція зобов'язує держави, що її ратифікували, створити систему інспекції праці на промислових підприємствах.

Відповідно до ст. 3 Конвенції завданнями системи інспекції є:

а) забезпечення застосування положень законодавства в галузі умов праці та безпеки працівників у процесі їхньої роботи, як, наприклад, положень щодо тривалості робочого дня, заробітної плати, безпеки праці, охорони здоров'я і добробуту, використання праці дітей і підлітків та з інших таких питань, у тій мірі, в якій інспекторам праці належить забезпечувати застосування зазначених положень;

б) забезпечення роботодавців і працівників технічною інформацією та порадами щодо найефективніших засобів дотримання законодавчих положень;

в) доведення до відома компетентного органу влади фактів бездіяльності або зловживань, котрі не підпадають під дію тих законодавчих положень, які є.

Кількість інспекторів праці має бути достатньою для забезпечення ефектив-

ного здійснення функцій інспекційної служби. Конвенція закріплює повноваження інспекторів праці, які мають право безперешкодного проходу без попереднього повідомлення і в будь-яку годину доби на будь-яке підприємство, яке підпадає під контроль інспекції; входити вдень у всі будинки, що їх вони мають достатні підстави вважати за такі, що підпадають під контроль інспекції; здійснювати будь-які перевірки, контроль і розслідування, котрі вони можуть вважати потрібними, щоб упевнитися в тому, що законодавчі положення ефективно виконуються, і зокрема: наодинці або в присутності свідків ставити запитання роботодавцеві або персоналу підприємства щодо всіх галузей, котрі торкаються застосування законодавчих положень; вимагати ознайомлення з будь-якими книгами, реєстрами або документами, ведення яких приписано законодавством з питань умов праці, з метою перевірки їхньої відповідності до законодавчих положень і зняття з них копії або витягів з окремих місць; вимагати вивішування об'яв, як це передбачено законодавчими положеннями; вилучати або брати з собою для аналізу зразки використовуваних або оброблюваних матеріалів і речовин, за умови повідомлення роботодавців або їхніх представників про те, що матеріали або речовини були вилучені та винесені з цією метою.

У разі інспекційного відвідання інспектор повідомляє про свою присутність роботодавця або його представника, якщо тільки він не вважатиме, що таке повідомлення може завдавати шкоди ефективності контролю.

Інспекторам праці дозволяється вимагати вжиття заходів щодо усунення недоліків, відзначених у якійсь споруді, обладнанні або методах праці, які вони мають підстави вважати такими, що загрожують здоров'ю чи безпеці працівників.

За окремими винятками, які можуть бути передбачені національним законодавством, інспекторам праці: забороняється брати пряму або посередню участь у справах підприємств, які перебувають під їхнім контролем; ставиться за обов'язок під загрозою кримінальних санкцій або відповідних дисциплінарних заходів, не розголошувати, навіть після залишення посади, виробничих або комерційних таємниць чи виробничих процесів, з якими вони могли ознайомитися під час виконання своїх функцій; приписується вважати абсолютно конфіденційним джерело будь-якої скарги на недоліки або порушення законодавчих положень і утримуватися від повідомлення роботодавця або його представника про те, що інспекційне відвідання було зроблено у зв'язку з отриманням такої скарги.

Інспекції на підприємствах проводяться так часто і так ретельно, як це потрібно для забезпечення ефективного застосування відповідних законодавчих положень.

Протоколом до Конвенції № 81, прийнятому на 82-й сесії МОП у 1995 р., передбачено поширення положень Конвенції № 81 на всі категорії працівників. Однак кожній державі, що ратифікувала Протокол 1995 р., надається можливість виключати із дії Конвенції № 81 військовослужбовців, поліцейських, працівників спецслужб, тюрем, деякі інші категорії державних чиновників, якщо застосування до цих категорій осіб зазначеної Конвенції створює певні пробле-

ми. Допускається й інша можливість. Держави не виключають зазначені категорії осіб із сфери дії Конвенції № 81, але допускають інспектування з певними обмеженнями і умовами.

Серед конвенцій МОП нового покоління важливе місце займають конвенції про безпеку та гігієну праці. На 95-й сесії Міжнародної конференції праці 2006 р. була прийнята Конвенція № 187 про основи, що сприяють безпеці та гігієні праці, доповнена відповідною Рекомендацією. У прийнятій Конвенції було дано визначення термінів «національна політика у сфері безпеки і гігієни праці та виробничого середовища», «національна система забезпечення безпеки та гігієни праці», «національна програма з безпеки та гігієни праці» і «національна культура профілактики у сфері безпеки та гігієни праці» та розкрито їхній зміст.

Конвенція № 187 визначила мету цього акта, зазначивши, що кожна держава — член МОП, яка ратифікувала дану Конвенцію, сприяє постійному удосконаленню безпеки і гігієни праці шляхом розробки під час консультацій з найбільш представницькими організаціями роботодавців і працівників національної політики, національної системи та національної програми. На кожну з цих держав покладено обов'язок вживати енергійних заходів в цілях створення більш безпечного та здорового виробничого середовища шляхом національних програм у сфері безпеки і гігієни праці з належним урахуванням принципів, закладених в актах МОП, які стосуються основ, що сприяють безпеці та гігієні праці.

Практичне застосування положень прийнятої Конвенції покликано сприяти безпечному і здоровому виробничому середовищу шляхом системного підходу до проблем управління і розробки національних програм у сфері безпеки і гігієни праці, а також удосконалення національних систем безпеки і гігієни праці. Національні програми і системи повинні доповнювати один одного, а конвенції та рекомендації, зводи практичних правил та інші акти МОП закладають міцне підґрунтя для цих програм і систем безпеки та гігієни праці.

Рекомендація про основи, що сприяють безпеці та гігієні праці, доповнює основні положення Конвенції та спрямована на те, щоб конкретизувати і стимулювати процес розробки або подальшого удосконалення національної політики окремих держав, національних систем і національних програм, сприяти розробці та прийняттю нових актів, міжнародному обміну інформацією у сфері безпеки і гігієни праці.

Відмітною рисою нових Рекомендацій є те, що вони містять як додатки акти МОП, що стосуються основ, які сприяють безпеці та гігієні праці. Перелік цих актів включає 16 конвенцій, 2 протоколи і 21 рекомендацію МОП. При цьому у самих Рекомендаціях (ст. 11) зазначено, що даний додаток повинен переглядатися і оновлюватися Адміністративною радою МБП. Кожна зміна додатку, що стала наслідком перегляду, затверджується Адміністративною радою і замінює попередній додаток після його розсилання державам — членам МОП.

Для досягнення реального впливу на покращення стану у сфері умов, безпеки і гігієни праці необхідно підвищити пріоритет правових норм у цій галузі на

міжнародному й національному рівнях та на рівні підприємства і залучити усіх соціальних партнерів до розробки і забезпечення механізму постійного їх дотримання й удосконалення. Чинні норми повинні бути такими, щоб вони забезпечували право працівників на безпечне і здорове виробниче середовище, чітке визначення прав, обов'язків та відповідальності роботодавців і працівників.

Перший досвід розробки і прийняття Міжнародною організацією праці нових комплексних норм у сфері безпеки і гігієни праці дає підстави вважати, що у подальшому він буде подовжений і підвищить ефективність міжнародного регулювання відносин у цій сфері.

До цього часу Україною не ратифіковані деякі ключові конвенції МОП у сфері безпеки і гігієни праці. Сторони Генеральної угоди на 2008–2009 роки домовилися вивчити протягом 2008–2009 років питання щодо відповідності нормативно-правовим актам та можливості ратифікації конвенцій МОП: № 139 про боротьбу з небезпекою, що викликана канцерогенними речовинами та агентами у виробничих умовах, та заходи профілактики; № 152 про техніку безпеки та гігієну праці на портових роботах; № 155 про безпеку, гігієну праці та виробниче середовище; № 161 про служби гігієни праці; № 162 про охорону праці при використанні азбесту [10]. Положення ключових конвенцій МОП у сфері безпеки і гігієни праці необхідно імплементувати у національне трудове законодавство.

Література

1. Международная организация труда : конвенции, документы, материалы : справ. пособие / [сост. и авт. предисл. и вступ. ст. З. С. Богатыренко]. — М. : Дело и Сервис, 2007. — С. 55.
2. Конвенція № 155 про безпеку та гігієну праці та виробниче середовище 1981 р. і Рекомендація № 164 щодо безпеки та гігієни праці та виробничого середовища // Конвенції та рекомендації, ухвалені Міжнародною організацією праці. — Женева : Міжпар. бюро праці, 1999. — Т. II : 1965–1999. — С. 1186–1200.
3. Конвенція № 161 про служби гігієни праці 1985 р. і Рекомендація № 171 щодо служб гігієни праці // Там само. — С. 1294–1300.
4. Конвенція № 119 про забезпечення машин захисними пристроями 1963 р. та Рекомендація № 118 щодо забезпечення машин захисними пристроями // Там само. — Т. I : 1919–1964. — С. 706–715.
5. Конвенція № 148 про захист працівників від професійного ризику, спричиненого забрудненням повітря, шумом та вібрацією на робочих місцях 1977 р., Конвенція № 170 про безпеку в застосуванні хімічних речовин на виробництві 1990 р., Рекомендації № 156, 177 // Там само. — Т. II : 1965–1999. — С. 1093–1103, 1391–1407.
6. Конвенція № 120 про гігієну в торгівлі та установах 1964 р. і Рекомендація № 120 щодо гігієни в торгівлі та установах // Там само. — Т. I : 1919–1964. — С. 716–732.
7. Конвенція № 174 про запобігання великим промисловим аваріям 1993 р. і Рекомендація № 181 // Там само. — Т. II : 1965–1999. — С. 1437–1447.
8. Конвенція № 127 про максимальний запиток, допустимий для перепиття одним працівником 1967 р., не ратифікована Україною, і Рекомендація № 128 // Там само. — Т. II : 1965–1999. — С. 832–838.
9. Конвенція № 81 про інспекцію праці у промисловості й торгівлі 1947 р., Конвенція № 129 про інспекцію праці в сільському господарстві 1969 р., Рекомендації № 81, 82, 133 // Там само. — Т. I : 1919–1964. — С. 416–428; Т. II : 1965–1999. — С. 885–887.
10. Генеральна угода між Кабінетом Міністрів України, всеукраїнськими об'єднаннями організацій роботодавців і підприємців та всеукраїнськими профспілками і профоб'єднаннями на 2008–2009 роки від 15 квітня 2008 р. // Урядовий кур'єр. — 2008. — 6 трав.

Анотація

Волошина С. М. Акти МОП про безпеку і гігієну праці та законодавство України. — Стаття.
Стаття присвячена аналізу конвенцій та рекомендацій МОП та відповідних положень чинного національного законодавства, проаналізований комплекс норм у сфері безпеки і гігієни праці.
Ключові слова: безпека праці, гігієна праці, соціальне партнерство, колективні договори та угоди.

Аннотация

Волошина С. М. Акты МОТ о безопасности и гигиене труда и законодательство Украины. — Статья.
В статье анализируются конвенции и рекомендации МОТ и соответствующие положения действующего национального законодательства, комплекс норм в сфере безопасности и гигиены труда.
Ключевые слова: безопасность труда, гигиена труда, социальное партнерство, коллективные договоры и соглашения.

Summary

Voloshyna S. M. Acts of ILO on Safety and Hygiene of Work and Ukrainian Legislation. — Article.
Article contains ILO's Conventions and Recommendations and Ukrainian legislation at the sphere of occupational safety and hygiene.
Keywords: occupational safety, occupational hygiene, social partnership, collective treaties and agreements.

УДК 342.734(477)

А. В. Ботьбот

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ ТА ПРОБЛЕМИ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ

З прийняттям Конституції в Україні почався новий етап розвитку правовідносин у сфері соціального захисту.

Статтею 1 Конституції України проголошено, що Україна є суверенною і незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою. Цим самим, держава бере на себе зобов'язання перед її громадянами, щодо спрямованості своєї діяльності у напрямку захисту їх прав та інтересів, створення достойних умов життя та підтримки у разі настання соціальних ризиків.

Таке тлумачення понять «соціальна держава» та «правова держава» ми знаходимо у ст. 3 Конституції України: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. ...Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави».

Але вказані положення є загальними, вступними. Справжнім же показником соціальної спрямованості держави є закріплення у ст. 46 Конституції права громадян на соціальний захист.